

Pirjo Ahokas
Pirkko Alhoniemi
Elsa Erho
Aarre Heino-
Veijo Hietala
Tuula Hilanka
Osmo Hormia
Aulikki Jalava
Ulla-Maija Juutila
Kaisa Kantola
Eino Karhu
Sirkka Katajamäki
Väinö Kaukonen
Eino Krohn
Erich Kunze
Onerva Kylmämetsä-Kiiski
Päivi Lappalainen
Pirkko Lehtonen
Pekka Mattila
Irmeli Niemi
Hannu Riikonen
Sisko Ukkonen
Pirjo Vaittinen
Leevi Valkama
Anja Viinikka

VAPP

2

Kerttu
Saarenheimon
juhlakirja

*Myytit
ja
runon
arki*

Clarion

Myytit
ja
runon
arki

Kerttu
Saarenheimon
juhlakirja

Kustannusliike Clarion

10.2.86

II 17146 K

TOIMITUSKUNTA

PIRKKO ALHONIEMI

IRMELI NIEMI

LIISI HUHTALA JA PÄIVI LAPPALAINEN
toimitussihteerit

English summaries translated by
ANTHONY LANDON

Copyright © Kustannusliike Clarion

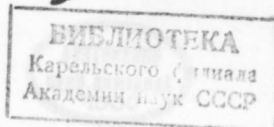
ISBN 951-867-001-3 (nidottu)

ISBN 951-867-002-1 (sidottu)

Kustannusliike Clarionin graafinen laitos 1983 Turku

Made and printed in Finland by Clarion 1983

II 17146 K

EINO KARHU

KIRJALLISUUSLEHTI ULKOMAISEN KIRJALLISUUDEN
VÄLITTÄJÄNÄ 1930-LUVUN SUOMESSA

Suomalaisessa kirjallisuudentutkimuksessa tunnustetaan tätä nykyä enemmän tai vähemmän yleisesti, että 1930-luvun poliittinen ilmapiiri Suomessa ei juuri edistänyt erilaisten kulttuurisuhteiden kehitystä muun maailman kanssa. Suomen kulttuurielämässä vaikuttivat tuolloin voimakkaasti äärioikeistolaiset voimat, jotka pyrkivät antamaan sille yksipuolisen ja ahtaasti kansalliskiihkoisen suunnan. Jotkut oikeistolaiset suorastaan kehottivat suomalaisen kulttuurin täydelliseen kansalliseen »omavaraisuuteen». Aivan harvinaislaatuisena esimerkkinä silloisista virtauksista on myöhemmin mainittu prosaistin, kriitikon ja yliopiston dosentin Eino Railon esitelmä Suomen kirjailijaliitossa vuonna 1935. Tämä esitelmä sisälsi vaatimuksen: »Pois ulkomaalainen kirjallisuusrihkama Suomen julkisesta elämästä — kansallinen omavaraisuus kirjallisuuden alalla kunniaan».¹

Käytännössä oli tietenkin mahdotonta toteuttaa ehdottoman »itseriittoisuuden» periaatetta, eivätkä äärioikeistolaisetkaan ideologit tulleet toimeen ilman tiettyjä ulkomaisia vaikutteita (esimerkiksi Nietzsche ja Spengler). Lisäksi 30-luvun suomalaiset vasemmisto- ja liberaalis-demokraattiset kriitikot vakuuttivat perustellusti, että useiden oikeistolaisen suuntauksen kirjailijoiden (V. A. Koskenniemen, Bertel Gripenbergin, Örnulf Tigerstedtin) tuotantokaan ei kaikessa sotaissäsa isänmaallisuudessaan ollut kyllin omaleimaista ja kansallista, vaan liian kirjallista ja nimenomaan abstraktis-kirjallisessa mielessä liian riippuvaista eurooppalaisten kulttuuriperinteiden myöhästyneistä vaikutuksista. Tältä kannalta esimerkiksi Katri Valalle

Eino Leinin lyriikka oli paljon suomalaiskansallisempaa ja samalla yleisinhimillisempää ja suuremmassa määrin oikeutettua lukeutumaan maailmanlyriikkaan kuin Koskenniemen runous, jossa Vala totesi esiintyvän kirjallisen jäljittelyn merkkejä. Toistettakoon tässä, että tätä mieltä olivat muutkin vasemmistolaiset — eivätkä vain vasemmistolaiset — runoilijat ja kriitikot.

Oikeistoideologit eivät taistelleet kaikkia vaikutteita vastaan, vaan ainoastaan tiettyjä heille epämieluisia ulkomaisia kulttuurivaikutteita vastaan. Suuriin kulttuurihistoriallisiin perinteisiin he suhtautuivat tiukan valikoivasti. Toisinaan he ilmaisivat vihamielisen suhtautumisensa kulttuuriperintöön avoimesti (esimerkiksi Eino Railon hyökkäykset Shelleyn vallankumousrunoutta vastaan ja V. A. Koskenniemen hyökkäykset Leo Tolstoin yhteiskuntaeettistä kantaa vastaan, koska tämä oli muka »bolševismin edeltäjä»). Mutta useimmiten oikeistoideologit esiintyivät mieluiten — ainakin ulkonaisesti — vastakkaisessa roolissa: »länsimaisen kulttuurin» hienostuneina tuntijoina ja arvostajina. Tämän kulttuurin he siitä huolimatta tulkitisivat äärimmäisen abstraktis-metafyysisesti ja historianulkopuolisesti kuohien siten sen humanistisen sisällön. Spengleriläisten »länsimaiden perikadon» aatteiden valossa oikeistoideologit usein tarkastelivat koko »länsimaista kulttuuria» yksinomaan sen kohtalonomaisen ja ennalta tuohon tuomitun mutta silti stoalaisen vastustuksen kannalta, jolle se oli asettunut senaikaisten vallankumousprosessien suhteen muun muassa taidekulttuurin alalla. Se oli ennen kaikkea sosialistisen kulttuurin ja marxilaisen ideologian »vastustusta», se merkitsi vastarintaa marxilaiselle käsitykselle ihmiskunnan yhteiskunta- ja taiteellisesta kehityksestä. Mutta heidän hyökkäystensä kohteena ei ollut yksin marxismi. Oikeistoideologit kuvasivat »bolševismin apureiksi» myös liberaalit, demokraatit ja humanistit. He syytivät porvarillis-liberaalisen vapaa-ajattelun perinteitä, perinteellisiä käsityksiä kansalaisvapauksista, moraaliarvoista ja inhimillisestä myötäkäsityksestä. Erityisesti ne 30-luvun oikeistokirjailijat, jotka suhtautuivat avoimen myötämielisesti fasismiin, sen teoriaan ja käytäntöön, ryhtyivät päättävästi tarkistamaan kaikkia noita käsityksiä.

Jolleivat kaikki, niin ainakin erät suomalaiset tutkijat tunnustavat nykyisin, että tuollaisella yksipuolisella suhtautumisella eurooppalaiseen ja maailmankulttuuriin oli paitsi puhtaasti ideologisia myös epäsuotuisia esteettisiä seuraamuksia 30-luvun suomalaisen kirjallisuuden suhteen. Esimerkiksi niin sanottua »kohtalorunoutta», »tahtorunoutta» arvioidaan nykyään sekä ideologisesti että esteettisesti paljolti toisin kuin 30-luvulla tai kuin esimerkiksi Unto Kupiaisen myöhemmin, sodan jälkeen ilmestyneessä teoksessa *Suomalainen lyriikka Juhani Siljosta Kaarlo Sarkiaan* (ensimmäinen laitos 1948, toinen 1965).² Muutoksia arvioissa saattaa havaita mm. Kai Laitisen kirjassa *Suomen kirjallisuus 1917—1967*³ ja sen kronologisesti laajennetussa muunnelmassa *Suomen kirjallisuuden historia*⁴, joka ilmestyi vuonna 1981. Nyt Kai Laitinen kirjoittaa V. A. Koskenniemen, Juhani Siljon, Uuno Kailaan, Kaarlo Sarkian ja Yrjö Jylhän runoudesta, jonka paitsi oikeistolainen myös toisinaan liberaalinenkin kritiikki aiemmin arvosti poikkeuksellisen korkealle, olennaisin, joskin pidättyväisin kriittisin varauksin. Hänen kannaltaan näiden runoilijain edustama »eettisen rigorismin» linja ei merkinnyt vain taiteellisia saavutuksia, vaan myös kriisiä ja umpikujaa Suomen lyriikassa. Laitisen mielestä tämä linja johti tiettyyn poettiin inertiaan ja konservatiivisuuteen, kokeilun hengen heikkeneemiseen muodon alalla. Eräänä syynä siihen hän pitää juuri sitä, että edellä mainittujen suomalaisten runoilijoiden tuotanto ei ollut riittävästi sidoksissa eurooppalaisen runouden silloisiin prosesseihin. Toisin kuin suomalaisessa lyriikassa ilmapiiri suomenruotsalaisessa runoudessa oli 20- ja 30-luvulla jossakin määrin toinen, liberaalimpi ja laajoille kontakteille avoimempi, tutkija otaksuu.

Tässä yhteydessä on mielenkiintoista todeta, että toisen maailmansodan jälkeen 20- ja 30-luvun ruotsinkielisen ekspressionistisen runouden arvovalta kohosi huomattavasti. Sen arvioinneissa oli havaittavissa käänteinen tendenssi verrattuna joihinkin sodanedellisen suomenkielisen runouden ilmiöihin kohdistuneisiin arvioihin.

Kaikki edellä sanottu koskee jo sodanjälkeistä kritiikkiä ja akateemista kirjallisuudentutkimusta. Sodanjälkeisen akatee-

misen kirjallisuudentutkimuksen sävy on pysynyt verraten tyynenä ja tasaisena. Se on merkittävässä määrin vain todennut sen, minkä lukijakunnan makukehitys oli jo valmistanut ja vahvistanut. Sodanjälkeinen lukijakunta itse käsitti aiemmin ylen määrin ylistetyt runoilijat jo toisin, vähemmän ihastuneesti ja tietyin varauksin. Lauri Viljanen mainitsee muun muassa Uuno Kailaan runouteen kohdistuneen lukijasuhteen muuttuneen jyrkästi.⁵

Mutta välittömästi 30-luvulla taistelu suomalaisen kirjallisuuden nationalistista ahtautta ja sen keinotekoisista eristämistä vastaan sekä suomalaisen yhteiskunnan ajankohtaisista ongelmista että maailmankulttuurin uusimmasta kehityksestä oli kaikkea muuta kuin olympolaisen rauhallista ja tasapainotettua. Kiistoissa äärioikeistolaisten ideologioiden kanssa jopa eräät liberaalitkin poleemikot (esimerkiksi Tatu Vaaskivi ja P.O. Barck) esiintyivät varsin temperamentikkaasti. Sitä kompromissittomampia olivat Kiilan vasemmistolaiskirjoittajien Raoul Palmgrenin, Jarno Pennasen, Katri Valan, Arvo Turtiaisen, Viljo Kajavan, Maija Savutien ja Helmer Adlerin artikkelit.

Jo 20-luvulla näytteitä tuollaisesta kiihkeästä polemiikista antoivat Elmer Diktonius ja Hagar Olsson, jotka olivat vasemmistolaisen ekspressionismin edustajia. Heille se aika oli vallankumouksellista aikaa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen, joka jo sinänsä oli ollut suuri onnettomuus ja mullistus kansoille, leimahti useissa maissa yhteiskunnallisia purkauksia, joista suurin oli vuoden 1917 lokakuun vallankumous Venäjällä. Siitä alkoi maailmanhistorian uusi jakso. Läheskään kaikki suomalaiset ekspressionistit eivät suhtautuneet myönteisesti välittömiin vallankumoustahtumiin Venäjällä ja omassa kotimaassaan, mutta heidän yleisen maailmankuvansa ja elämäntarkoituksensa tasolla se aika oli heille nimenomaan vallankumouksellista aikaa. »Stormlyssnare», myrskyn kuuntelija — näin nimitti Olsson runoilija Diktoniusta vuonna 1922 kirjoittamassaan artikkelissa varsin myötätuntoiseen sävyyn. Diktoniuksen ja Olssonin kannalta uusi aika vaati uutta kirjallisuutta, joka olisi elämän itsensä yhteiskunnallisen uudistumisen hengen kyllästävä. Sellainen kirjallisuus oli heidän vakaumuksensa mukaan nykyaikaisinta ja tarpeellisinta. Puhuessaan uusista —

todella hengeltään uusista — runoilijoista Hagar Olsson korosti, että »he edustavat vallankumouksellista elementtiä ajan yhteiskuntatietoisuudessa». ⁶ Vaikka Diktonius ja Olsson antoivat suuren merkityksen muutoseikoille ja poetiikan uudistumiselle, he esiintyivät kuitenkin periaatteellisina antiformalisteina ja antiesteetteinä. Heille ei tärkeintä ollut muoto, vaan runouden humanistinen sisältö, sen kiinteä yhteys yhteiskuntaelämään. Juuri siksi suomalaisten runoilijoiden piti heidän vakaumuksensa mukaan ottaa oppia parhaista ulkomaisista runoilijoista. Luonteenomaisella — myös kritiikissä — ekspressiivisellä tyyllillään Diktonius kirjoitti vuonna 1922: »Kauneuden palvonta sivuseikaksi, ihmisyden palvelus perustaksi. Ajan niukkuus, tapahtumasarjan nopeus tappaa muodot muodollisuuksina, syöksee sisällön miltei kuumana raaka-aineena olemiseensa, pingoittaa suunnattomia voimamääriä ohuen kuoren alle, räjähdysaineita millimetrikalvojen sisäpuolelle. Ei runoutta, vaan huutoja, ei runoilijoita, vaan sodan vallankumouksen nälän taudin kiduttamia nostattamia eteenpäintyöntämiä ihmisiä. Tämän ajan ihmisiä tämän ajan elämässä.

Niin muualla — ei meillä. Ihmeteltävällä taidolla ovat tämän maan runoilijat säilyttäneet neitseellisen koskemattomuutensa mitä tämän ajan ja tämän ajan runouden ymmärtämiseen ja luomiseen tulee. Liikuttavalla pietteetillä hoivataan klassillisia muinaisjäännöksiä esimerkkeinä ja osviittoina, varastetaan Kalevalasta, lainataan vanhoilta kreikkalaisilta, tehdään löytöjä raamatusta. Sisällöllisesti ja tyyllisesti.»

Diktoniuksen artikkeli päättyi mottoon: »*Ikkunat auki Eurooppaan päin!* Se on ainoa parannuskeino. Kansallinen itsepalvonta ja natsionalismi ovat kauniita kaikin puolin kunnioitettavia kapistuksia kansallismuseoissa — runoudessa ne ovat jätettävä eteiseen, sisäoven ulkopuolelle, kuten kaikki kuona. Jos ei tämän ajan runoutta voi syntyä tässä maassa, on se tuotava tänne muualta. Jos suomalaiset runoilijat ovat menettäneet kosketuksen aikansa kanssa, tuotakoon tänne saksalaisia, ranskalaisia, ruotsalaisia, englantilaisia, joilla se on. Nurkkapatrioottisten itesäilytysvaistojen on väistytävä kun henkinen olemassaolo on kysymyksessä.» ⁷

Tietenkään Diktonius ei suinkaan tarkoittanut suomalaisen kirjallisuuden pinnallista »kosmopolitisointia» ja erottamista kansallisesta perustasta. Päinvastoin. Ei ollut sattuma, että Jarno Pennanen sanoi vuonna 1938 Diktoniuksesta: »Paradoksi, mutta todellisuus: haettaessa itsenäisyysajan suomalaisinta runoilijaa meillä on ruotsalainen Diktonius!»⁸

Tässä yhteydessä lieene paikallaan vaikkapa vain ohimennen kosketella vastaavaa kysymystä suomenruotsalaisessa kirjallisuudessa. Useissa Edith Södergrania, Elmer Diktoniusta ja Hagar Olssonin koskevissa tutkimuksissa (ja erityisesti Olof Enckellin töissä) tähdennetään usein heidän tuotantonsa »kosmopoliittisuutta», ja tällöin viitataan heidän elämäntapoihinsa tiettyihin yksityiskohtiin, siihen että he olivat syntyneet ja kasvaneet muussa kuin suomalaisessa tai ruotsalaisessa ympäristössä. Södergran oli syntynyt ja saanut kasvatuksensa Pietarissa, Olsson tuolloin hyvin »kosmopoliittisessa» Viipurissa ja Diktonius Nurmijärvellä, jonka väestö ei ollut ruotsin- vaan suomenkielistä. Kaikki tämä edisti tutkijoiden mukaan sitä, että juuri mainittujen ekspressionistirunoilijoiden kautta suomenruotsalainen kirjallisuus sai voimakkaita eurooppalaisia (ja siinä sivussa venäläisiä) vaikutteita ja »kosmopolitisoitui» suuressa määrin kohoten ahtaan kansallisen suomenruotsalaisen ympäristön yläpuolelle.

Vaikka tällaisissa pohdiskeluissa onkin melkoisesti järkeä, todettakoon silti, että Diktonius ja Olsson asettivat itse tämän kysymyksen periaatteellisesti toisin: demokraattisemmin ja pitemmällä tähtäyksellä. Jo 20. vuosisadan alussa vasemmistolaisrunoilija Arvid Mörne oli uskonut, että suomenruotsalaisella kirjallisuudella oli tulevaisuus vain siinä tapauksessa, että se kehittyisi »tuhansien saarten», toisin sanoen laajojen ruotsinkielisten väestöjoukkojen demokraattiseksi kirjallisuudeksi. Hagar Olsson mainitsi 20—50-lukujen artikkeleissaan useaan otteeseen, että suomenruotsalaiselle kirjallisuudelle olivat yhtä suuressa määrin vaaraksi sekä kansallinen sulkeutuneisuus että ylenmääräinen »kosmopoliittinen», sääty- ja kastikantainen, snobistis-älymystöläinen irtaantuminen yhteiskunnan alempien kerrosten elämästä. Tuloksellisin kehitystie oli Olssonin mukaan se, että aito kansanomaisuus yhtyi tuossa kirjalli-

suudessa suureen kiinnostukseen koko ihmiskunnan yhteisiä pääkysymyksiä kohtaan. Erittäin tärkeänä pidettiin myös sitä, että suomenruotsalainen ja suomenkielinen kirjallisuus kehittyisivät keskinäisessä kosketuksessa toisiinsa. Ei ollut sattuma, että ekspressionistinen aikakauslehti *Ultra* (1922), jonka julkaisemiseen Olssonilla ja Diktoniuksella oli johtava osuus, oli kaksikielinen. Vuonna 1928 Olsson kirjoitti: »Nationalisteina me suomenmaalaiset voitamme vähän tai emme voita mitään; internationalisteina me voitamme kaiken.»⁹

30-luvulla tätä vasemmistolaisen kritiikin perinnettä jatkoi sivuillaan *Kirjallisuuslehti*, joka ilmestyi vuosina 1932—38. Aatteellisesti lehti kannatti marxilaista suuntausta, mikä luonnollisesti kuvastui myös sen arvioissa kaunokirjallisuudesta. Kuten aina tällaisessa toiminnassa lehden kriitikot — kaikki sen avustajat toimittaja mukaan luettuna olivat hyvin nuoria — joutuivat nopeasti reagoimaan kirjallisen elämän lukuisiin ilmiöihin. Siksi läheskään kaikki silloisessa kiivaassa aatteellisessa polemiikissa esitetyt kriittiset arviot eivät nykyisin tunnu riittävän monipuolisilta. Mutta se ei vielä anna syytä lukea lehden kantoja minkäänlaiseen ideologiseen »lahkolaisuuteen» kuuluviksi, vaikka eräät suomalaiset kriitikot ovatkin nykyisin taipuvaisia menettelemään niin arvioidessaan 30-luvun kirjallista elämää. Kun tutustuu *Kirjallisuuslehteen*, ei suinkaan hämmästy sen »yksipuolisuutta» tai »erehdyksiä», vaan ajankohtaista tarkkanäköisyyttä, joka ilmenee monissa lehden kriittisissä arvioinneissa. Ja myös liberaalinen kritiikki joutui joitakin niistä toistamaan pari-kolmekymmentä vuotta myöhemmin lievemässä ja hienotunteisemmassa muodossa. Monet Raoul Palmgrenin 30-luvun artikkeleista tai jo siteerattu Jarno Pennasen artikkeli *Kansalaissodan taantumus Suomen kirjallisuudessa* (alunperin se oli esitelmä, jonka Pennanen piti vuonna 1938 Ruotsissa ja joka samana vuonna julkaistiin Kiilan albumissa) ovat nykyisin varsin sisältörikkaita tuon aikakauden kirjallisuuskriittisiä dokumentteja. Pennasen artikkelissa muuten tähdennetään poleemisen terävästi myös ajatusta ruotsinkielisen runouden ja kritiikin erityisestä osuudesta 20-luvun Suomessa vastapainona suomalaisten oikeistoideologien nationalistiselle ahtaudelle. Tässä vain yksi esimerkki

silloisten vasemmistolaisten poleemikkojen herkästä kriittisestä vaistosta sekä yleisen kirjallisen tilanteen ymmärtämisestä.

Ahdas lahkolaisuus ideologisessa sen paremmin kuin sivistyksellisessäkään mielessä ei kuulunut *Kirjallisuuslehden* eikä Kiilarin ohjelmaan. Fasismien hyökätessä ja sodan uhatessa asetettiin tehtäväksi luoda demokraattinen kulttuuririntama, johon houkuteltaisiin mukaan vasemmistoradikaalien ohella myös liberaaleja ja pasifisteja. Joihinkin tämänsuuntaisiin käytännön toimiinkin ryhdyttiin. Lehti muun muassa ilmoitti eri fasisminvastaisten ryhmien edustajien kokouksesta lokakuun 13. päivänä 1935¹⁰ (jo ennen Kiilan perustamista).

Nationalismin vastapainoksi lehti asetti internationalismin ja neuvostovihan vastapainoksi ennakkoluulottoman ja hyvänsuovan kiinnostuksen Neuvostoliiton elämää kohtaan sekä Suomen sivistyksellisen itse-eristäytymisen vastapainoksi intensiiviset kulttuurisuhteet kaikkiin maihin. Lehden vetoomuksessa suomalaisille kirjailijoille (sen olivat allekirjoittaneet Pentti Haanpää, Viljo Kajava, Aira ja Elvi Sinervo, Arvo Turtiainen, Katri Vala ja Otto Varhia), jossa tuotiin esille protesti oikeistolaisten kulttuurielämään kohdistaman hyökkäyksen johdosta, vaadittiin muun muassa: »Suomen eristäminen maailmankirjallisuudesta on lopetettava».¹¹

Artikkelissani *Rakkauden ja vihan lauluja*¹² viittasin Viljo Kajavan muistelmiin 30-luvun vasemmistolaisesta kirjallisuusliikkeestä ja siitä, miten runsaasti huomiota sen edustajat kiinnittivät suomalaisten lukijoiden perehdyttämiseen ulkomaiden edistykseelliseen kirjallisuuteen. Kajava kertoo muistelmissaan enemmän *Tulenkantajat*-lehdestä, jossa hän toimitti taide- ja kirjallisuusosastoa. Mutta Kajavan runoja ja artikkeleita julkaistiin myös *Kirjallisuuslehdessä*, sillä hänen ohellaan muutkin kiilalaiset avustivat kumpaakin lehteä. Niiden yhteiseen ohjelmaan kuului ulkomaisen kirjallisuuden propaganda käännösten, arvostelujen katsausten ja kirja-arvostelujen avulla.

Tämän toiminnan suunnitelmallinen ohjelmallisuus ilmeni esimerkiksi siinä, että *Kirjallisuuslehti* julkaisi erikoisnumeroita eri maiden kirjallisuudesta ja kulttuurista. Tuollaisia erikoisnumeroita omistettiin Ranskalle (numerot 16-17/1936), Isolle-

Britannialle ja Yhdysvalloille (numerot 18-19/1936), Espanjalle (numero 6/1937) ja Neuvostoliitolle (numerot 18-20/1937). Erityiset numerot julkaistiin myös Maksim Gorkin tuotannosta (numerot 10-11/1936) ja 19.-20. vuosisadan kirjallisuuskritiikin klassikoista, sosiologisen ja marxilaisen suuntauksen edustajista Vissarion Belinskistä, Hippolyte Tainesta, George Brandesista, Franz Mehringistä ja Anatoli Lunatšarskista (numerot 20-21/1936).¹³

Koska lehti oli verraten suppea, siihen ei laajoja artikkeleita mahtunut. Kaunokirjallisuudesta julkaistiin runoja sekä proosa- ja näytelmäkatkelmia. Merkittävä sija oli kirjallisuuskriittisillä artikkeleilla, uutisilla ulkomaiden teatterielämästä ja taiteesta, poliittisella publisistiikalla, varsinkin sellaisten lahjakkaiden lehtimiesten kuin Egor Erwin Kischin, Ilja Ehrenburgin ja Mihail Koltsovin (mainittakoon heidän rintamareportaasinsa Espanjan kansalaissodasta). Poliitiikka ja kulttuuri punoutuivat tiiviisti yhteen tuolloin alkaneessa fasismin sotilaallisessa ja yhä jatkuneessa kulttuuriaggressiossa. *Kirjallisuuslehti* julkaisi esimerkiksi Sergei Eisensteinin avoimen kirjeen Goebbelsille sen johdosta, että natsit olivat käyneet edistyksellisen saksalaisen elokuvataiteen kimppuun. Lehti selosti myös Euroopan kirjailijain Pariisin kongressin työtä vuonna 1935. Tässä kongressissa omistauduttiin taistelulle fasismia ja sotaa vastaan. Lehti julkaisi muun muassa neuvostokirjailijain valtuuskunnan jäsenen Mihail Koltsovin kongressipuheen.

Erääksi kriteeriksi *Kirjallisuuslehdien* tasoa arvioitaessa kelvannee niiden kirjailijanimien painokkuus, joita lehti suositteli tärkeimpinä lukijoilleen. Tässä mielessä sen suosittukset ovat kestäneet ajan koetukset. Esimerkiksi saksalaisesta kirjallisuudesta suositeltiin muun muassa Bertolt Brechtiä, Thomas Mannia, Johannes Becheriä, Ernst Tolleria, Stefan Heimia, Arnold Zweigia, Lion Feuchtwangeria, Anna Seghersä; ranskalaisesta Henri Barbussea, Romain Rollandia, Louis Aragonia, André Malraux'ta; espanjalaisesta Federico Garcia Lorcaa; amerikkalaisesta Sherwood Andersonia, Upton Sinclairia, John Reedä, Carl Sandburgia, Michael Goldia, Langston Hughesia; neuvostoliittolaisesta (jo mainittujen lisäksi) Vladimir Majakovskia, Nikolai Ostrovskia, Fedor Gladkovia,

Boris Pilnjakia ja Nikolai Pogodinia. Neuvostoliiton kirjallisuutta, kulttuuri-, yhteiskunta- ja poliittista elämää lehti pyrki valaisemaan laajalti vaikeuksista huolimatta. Lehden avustajien joukossa ei näet ollut venäjänkielentaitoisia, vaan jouduttiin turvautumaan muunkielisiin tiedonlähteisiin. Toisenlaatuisia vaikeuksia neuvostoliittolaisen elämän valaisemisessa *Kirjallisuuslehti* kohtasi, kun oikeudenkäynnit Moskovassa alkoivat vuosina 1936—37 ja länsilehdet reagoivat niihin perin risti-riitaisesti.

Lehti ei luonnollisestikaan unohtanut Suomen omaakaan kirjallisuutta; lisäksi se pyrki tiedottamaan myös ruotsinkielisen kirjallisuuden tilasta. Elmer Diktonius julkaisi lehdessä katsauksen sen silloisesta kehityksestä (numero 1/1936). Ruotsinkielisestä runoudesta julkaistiin melko usein Arvid Mörneä suomennoksina. *Kirjallisuuslehden* toimitukselta se oli tietoinen ilmaus oman maan sisäisestä internationalismista. Tiedetään, että 30-luvulla suomalais-ruotsalaiset kansallisuussuhteet kärjistyivät Suomessa pahoin, ja suomalaiset kansalliskiihkoilijat hyökkäsivät ruotsin kieltä ja ruotsalaista kulttuuria vastaan. Kuten Diktoniuksen artikkelissa todettiin, kansalliset kieliriidat saivat »fasistista väritystä»; sitä paitsi artikkeli oli saanut varsin luonteenomaisen otsikon *Unohdettua kirjallisuutta*. Diktoniuksen linja tähtäsi *Kirjallisuuslehden* toimitustyössä siihen, että Suomen kirjallisuuden kumpikin kansallinen haara olisi saanut kehittyä keskinäisten kontaktien ilmapiirissä.

Käytännössä sellaisille kontakteille kuten yleensäkin Suomen kirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden monipuolisille kontakteille alettiin antaa enemmän merkitystä vasta toisen maailmansodan jälkeen.

Kirjallisuuslehti oli niitä julkaisuja, jotka rohkeasti vahvistivat tätä tuloksellista tendenssiä vaikealla 30-luvulla.

LÄHTEET

1 Arvo Turtiainen, *Minun maailmaani*. Helsinki 1979, s. 293.

- 2 Unto Kupiainen, *Suomalainen lyriikka Juhani Siljosta Kaarlo Sarkiaan*. Toinen muuttamaton painos. Porvoo 1965.
- 3 Kai Laitinen, *Suomen kirjallisuus 1917—1967*. Toinen painos. Helsinki 1970, s. 47-49 ja 77-81.
- 4 Kai Laitinen, *Suomen kirjallisuuden historia*. Keuruu 1981.
- 5 Lauri Viljanen, *Ajan ulottuvuudet*. Porvoo 1974, s. 11.
- 6 »De företräde i poesien det revolutionära elementet i tidens sociala medvetande». Hagar Olsson, *Ny generation*. Helsingfors 1925, s. 15.
- 7 Elmer Diktonius, Muualla ja meillä. Teoksessa *Taisteleva kritiikki*. Valikoima suomalaista sosialistista kirjallisuuskritiikkiä. Toim. Kalevi Kalemaa. Helsinki 1979, s. 122 ja 123.
- 8 Jarno Pennanen, Kansalaissodan taantumus Suomen kirjallisuudessa. Teoksessa *Taisteleva kritiikki*, s. 190-191.
- 9 »Som nationalister ha vi finländare föga eller intet att vinna, som internationalister — allt». Hagar Olsson, *Finländsk robinsonad*. Quosego n:o 3/1928, s. 130.
- 10 *Kirjallisuuslehti* 1935, s. 394-395.
- 11 *Ibidem* s. 363.
- 12 Eino Karhu, Rakkauden ja vihan lauluja. Punalippu n:o 6/1981, s. 85-99. Kirjoituksessa viitataan Viljo Kajavan muistelmiin *Nuoret kapinalliset* teoksessa *Ilon ja aatteen vuodet*, Hämeenlinna 1965.
- 13 Kaksoisnumerointi tarkoittaa sitä, että *Kirjallisuuslehti* ei ilmestynyt luvattuun tahtiin (joka toinen viikko), vaan harvemmin, jolloin vihkon kanteen painettiin useampia kuin yksi numero.

Venäjältä kääntänyt Ulla-Liisa Heino.

Eino Karhu:

Kirjallisuuslehti (The Literary Journal) as a purveyor of information about foreign literature in the Finland of the thirties

In the 1930s, when fascism gained the ascendancy and there appeared to be the threat of a new world war, a great need was felt to protect, openly and logically, the humanistic traditions of world culture. In Finland this task was considered important by the left-wing periodical *Kirjallisuuslehti* (1932—1938) and a similar line was taken by *Tulenkantajat* (The Fire-Bearers)

(1932—1939). To balance the narrowly nationalistic cultural policy of the right, these journals set themselves the goal of developing extensive international cultural relations. The battle-cry of *Kirjallisuuslehti* was: »Finland's isolation from world literature must be stopped.» Special numbers were devoted to the literature and culture of France, Great Britain, the United States, Spain and the Soviet Union. Attention was also drawn to the literature of Scandinavia, not excepting the literature of Finland in the Swedish language. *Kirjallisuuslehti* and *Tulenkantajat* were the first to familiarize their readers with numerous foreign writers whose works were later recognised as classics.